

چرا دانش مخاطرات؟ (۱)، (تعریف و ضرورت)

دکتر ابراهیم مقیمی، دانشگاه تهران، emoghimi@ut.ac.ir

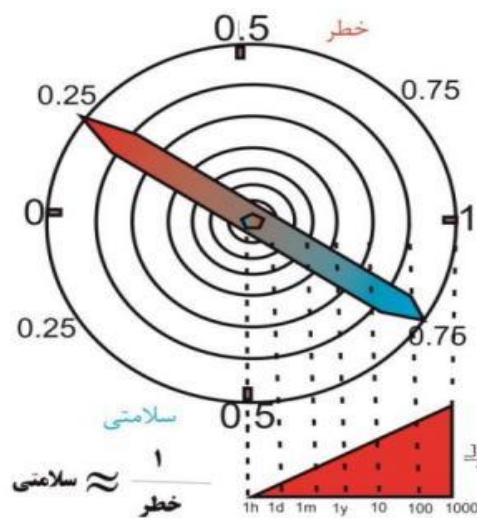
سخن سردبیر

برای بسیاری از دانشجویان و مردم جالب است که بدانند تاثیرات مخاطرات روی زندگی، سلامت و محیط آنها چیست. تصمیم داریم در هر شماره از مجله، به پرسش «چرا دانش مخاطرات» پاسخ دهیم. ضرورت طرح این پرسش صرفاً بر مبنای آغاز فعالیت مجله‌ای به نام دانش مخاطرات نیست (هر چند مجله دانش مخاطرات برای اولین بار در ایران منتشر می‌شود و رویکرد ترکیبی علوم را به همراه دارد)، بلکه بر این اساس است که مخاطرات متعدد و رو به افزایش وجود دارد که افراد، جوامع و محیط‌های طبیعی را تحت تاثیر قرار داده است.

هر فرد و جامعه‌ای بسته به اهمیتی که به پژوهش و دانش می‌دهد، مکان و فضای جغرافیایی و زمانی که در آن زندگی می‌کند، سبکی که برای زندگی در پیش می‌گیرد، تعامل و روابطی که با دیگر جوامع و مردم دارد، و برنامه‌ای که برای خود برمی‌گزیند، مخاطرات مرتبط خود را دارد (۱). فرد و جامعه‌ای که خود را بی‌نیاز از دانشی با هدف کاهش مخاطرات می‌داند، همواره دچار مخاطره است و به افزایش مخاطرات کمک می‌کند. عصاره مطالعات علوم از جمله علوم جغرافیایی در این نکته نهفته است. مجله دانش مخاطرات، که نخستین نشریه علمی است که در این زمینه منتشر می‌شود و ماهیت بنیادی - کاربردی دارد، به شناخت مخاطرات، ارتقای ماهیت دانشی آن و ارائه دستاوردهای پژوهشی و تجربی مبتنی بر کاهش مخاطرات برای توانمندسازی بیشتر انسان و محیط با رویکرد ترکیبی علوم انسانی، علوم محیطی، علوم دینی، فنی و مهندسی، علوم پایه و حتی هنر می‌پردازد. برای مجله دانش مخاطرات مرکزیت دادن به انسان برای کاهش مخاطرات خیلی مهم است. (این سبب شده است تا این مجله در بخش علوم اجتماعی و رفتاری ثبت شود)

مخاطره مترادف نسبت خطر است و مترادف نسبت تهدید نیز معرفی شده است (۲)؛ سمت دیگر آن نسبت سلامتی است. از این رو ماهیتی دوالیتی دارد. از یک سو نسبت خطر در محیط و جامعه را رصد می‌کند و از سوی دیگر نسبت سلامت را (شکل ۱). دانش مخاطرات در پی آن است که چه پدیده‌ها و فعالیت‌هایی از طول و عرض زندگی افراد، جوامع و کیفیت محیط

می‌کاهد؟ یعنی خطر آفرین است. یا می‌کاهد. یعنی سلامت بخش است. مفهوم طولی زندگی افراد، جوامع و کیفیت محیط یعنی استمرار حیات افراد، جوامع و محیط در طول زمان؛ و مفهوم عرضی آن یعنی کیفیت زندگی افراد و جوامع و کیفیت محیط. دانش مخاطرات، نوعی کار آفرینی سلامت بخش است. نوعی کار آفرینی اکولوژیک برای زندگی بهتر است.

شکل ۱. ماهیت دوالیتی مخاطره

دانش مخاطرات، به بررسی این موضوع می‌پردازد که انواع مخاطرات کدام است. مخاطرات بیولوژیک چیست؟ (۴). چگونه مردم دچار خسارت مالی، جانی، محیطی یا معنوی نشوند، چگونه به محیط واکنش نشان دهیم، و چرا باید محیط سالم بماند.

دانش مخاطرات، به بررسی رفتار، ساختار و کیفیت محیط زندگی انسان طی دوران حیات می‌پردازد. بنابراین جهان زندگی و سبک زندگی را می‌کاود. به طور مثال، چگونه می‌توان به تعادل فضایی دست یافت؟ چرا باید فعالیت‌های رسانه‌ای را طراحی کرد که به بهبود عادت‌های غذایی مطلوب مردم کمک کند؟ چرا باید وجدان کاری را اساس قرار داد؟ چرا باید به مردم و حاکمان آموخت که در مکان‌های خطرناک خانه نسازند؟ چرا باید مقاوم سازی کرد؟ چرا نباید هوا و آب را آلوده کرد؟ چرا باید آموزش داد تا مردم مخاطرات کمتری داشته باشند؟ چرا باید تاب آوری مردم را افزایش داد؟ (مثلاً) چرا باید از آلودگی‌های صنعتی مثلاً شهر اهواز کاست؟

چگونه می‌توان مخاطرات را مدیریت کرد و آثار سوء آن را کاهش داد؟ چگونه باید با سونامی یا زلزله و ریزگرد‌ها سازگاری یافت؟ رفتارهای تکفیری چگونه پدید می‌آیند؟ چه نوع فکر، اندیشه و جهان‌بینی برای کاهش مخاطرات لازم است؟ در محتوای کتاب‌های درسی در مقاطع و سطوح تحصیلی مختلف چه تغییراتی در این راستا ضروری است؟

در عین حال، تعریفی جامع از دانش مخاطرات این است که آن را تلاشی برای شناخت واقعه، پدیده، فرایند، حالت، وضعیت، فعالیت، تفکر و جهان‌بینی که ممکن است برای فرد، جمعیت، جامعه و محیط، زیان جدی جانی، مادی و معنوی داشته باشد، بدانیم.

دانش مخاطرات هریک از موارد فوق را واکاوی می‌کند. بشر خسارات زیادی برای جبران تاوان ناشی از مخاطرات خود پرداخت کرده است

اما نباید بر گذشته تأسف بخوریم، از آن باید درس بیاموزیم. خساراتی که تا کنون به علت زلزله، سیلاب، توفان، سونامی، رکود اقتصادی، خشکسالی، جنگ، بیماری، اعتیاد، بیکاری، تروریسم و... بر افراد و جوامع تحمیل شده است کم نیست؛ نباید تأسف خورد، اما تجربه نیاموختن و واکاوی نکردن آنها گناه نابخشودنی است؛ این یعنی ضرورت پرداختن به دانش مخاطرات. اینجانب بر قلم تمام پژوهشگران و اندیشمندانی که در این راستا تلاش می‌کنند، و با ما همکاری می‌کنند، بوسه می‌زنم.

References

1. Alexander, D.E., 2002. Principles of emergency, planning and management, Oxford University press, New York.
2. Bobrowsky, Peter .T., 2013. Encyclopedia of natural hazards, Springer . New York, ISBN 978-90-481-8699-0.
3. Moghimi Ebrahim, 2014, Hazards science, University of Tehran Press.
4. Preston, Richard, 2002. The Demon in the freezer, a true story, ISBN 0-375-50856-2.